

miniBUDZOGÁŇ

NÓRSKO-SLOVENSKÝ SPOLOK č. 4/2006

Ostaneme raritou Európy?

Pred pár rokmi som počul zaujímavú myšlienku: Kultúrny človek je ten, kto vie, ako sa volali všetky jeho štyri prababky za slobodna. Isteže netreba túto definíciu brať doslova. Sú napríklad ľudia, ktorí vinou vonkajších okolností už v detstve stratili kontakt s niektorou vetvou svojho príbuzenstva a nemali sa dievčenské mená svojich prababiek odkiaľ dozvedieť. Mne sa páči táto aforisticky vyslovená pravda hlavne preto, lebo kladie dôraz na ľudské sebazpoznanie. Kultúrny človek jednoducho musí poznať seba samého, svoj rod, rodný kraj, svoju národnú kultúru i charakter civilizácie, ktorá ho vychovala. Iba tak môže potom poznávať a vážiť si iných ľudí, iné národy a iné civilizácie. Skrátka, predovšetkým skrze dôkladné sebazpoznanie sa stávame kultúrnymi ľuďmi a autentickými svetobčanmi.

Dovoľte mi tu zalistovať si trochu vo vlastných spomienkach. Po príchode do nórskeho exilu (r. 1969) som sa niekoľko rokov pohyboval v dosť kozmopolitnej spoločnosti, predovšetkým medzi študentmi zo všetkých možných končín sveta. Pomerne rýchlo som prišiel na to, že absolútna väčšina z nich - bezohľadu na to, či patrili k veľkým alebo malým národom - lepšie poznala kultúru vlastného národa ako kultúru svetovú. U mňa to bolo v tom čase skôr naopak. Pomerne slušne som sa vyznal vo svetovej literatúre, filozofii, filme a umení, kým slovenská kultúra bola pre mňa takmer neznáma. Pravda je, že som obdivoval niektorých moderných slovenských maliarov, mal som aj obľúbených slovenských hercov, no moje predstavy o slovenskej kultúre ako celku boli povážlivo deravé. Z detstva som si pamätal niekoľko pekných slovenských knížiek pre deti, zo školy zopár povinných básničiek a poviedok, a to bolo takmer všetko. Čoraz naliehavejšie som pociťoval, že v kontaktoch s príslušníkmi iných národov bolo toto moje ignorantstvo dosť veľkým handicapom. Cítil som sa ako človek, ktorý pozná väčšinu reštaurácií v meste, no nevie, kde má doma uložený chlieb alebo kávu. Vďaka pomoci príbuzných na Slovensku, ako aj slovenským knihám, ktoré boli dostupné v nórskejších knižniciach som v priebehu niekoľkých rokov svoje manko aspoň čiastočne odčinil. Prišiel som na to, že Slovensko má ďaleko kvalitnejšiu a bohatšiu kultúru ako som si predtým predstavoval. Mám tu na mysli nielen kultúru v užšom slova zmysle (literatúru, umenie, hudbu, divadlo, film, vedu), ale aj slovenské dejiny, ktoré sú plné vzrušujúcich udalostí i fascinujúcich osobností. A nielen to. Uvedomil som si, že slovenská kultúra i dejiny organicky zapadajú do európskej kultúry a európskych dejín, teda že sú ich neoddeliteľnou súčasťou. Tým, že som lepšie poznal kultúru svojho národa, pochopil som hlbšie aj mnohé súvislosti svetových kultúrnych a civilizačných pohybov.

Pokračovanie na 2. strane

OSUD

Môj exmanžel si zobral pôžičku z banky aby si zaplatil detektíva, ktorý striehne na každom kroku, aby mi ukradol chlapcov...

Boleť zo straty mojich najmilších bytostí sa mi prediera celým mojim telom.

Otázka prečo visí nad nami a zdá sa byť nevyriešiteľná...

Stratiť ich znamená ako amputovať mi dve zdravé ruky..

Už neverím v ľudskú spravodlivosť, ktorá je vrtká, ale v Božiu, ktorá je stála.

Chcem len všetkým pošepkať, že s osudom treba bojovať, hoci niekedy dlho a namáhavo, ale stojí to za to. Láska je najsilnejšou zbraňou a všetko sa dá zvládnuť, keď sa máte o koho oprieť. Keď sú pri Vás ľudia, ktorých ľúbite a oni ľúbia Vás.

Pozdravujem všetkých, čo na nás myslia a nám pomohli.

Ďakujeme...

V predchádzajúcom čísle Budzogána ste si mohli prečítať SMS poéziu o slovenskej matke s dvomi deťmi, narodenými v Nórsku, ktorá sa s nimi schováva na Slovensku pred svojim exmanželom. Slovenský súd rozhodol, že deti majú zostať s matkou, nórske súdnicstvo a úrady majú na to iný názor, hoci tu ešte nepadlo posledné slovo. Nórske exmanželovi sa podarilo o tomto dostať článok do VG, ktorý prezentuje jeho pohľad na vec. Podľa článku sa mu podarilo zastaviť vyplácanie prídavkov i výživného na deti. Ak je to pravda, tak z môjho hľadiska hlavne výrazne poškodzuje deti, ktoré sú v tom nevinne.

Som rád, že mladá Slovenka k nám má dôveru, a že napriek tomu, že sa musí schovávať pred silami, ktoré by deti chceli vrátiť do Nórska, má s nami kontakt.

Jej prípad upozorňuje na možné úskalia slovensko-nórskych partnerských vzťahov.

Len teoreticky - je veľmi pravdepodobné, že slovenský partner, ktorý sa prisťahoval do Nórska a má tu s nórskeym partnerom spoločné deti, je veľmi zraniteľný v prípade rozpadu partnerstva a následného prisúdenia detí. Hlavne v prípade ženy, ktorá prišla za manželom, mali spolu deti, stojí žena veľmi slabo, pretože nórske súdne rozhodnutie bude prihliadať aj na jej ekonomické predpoklady zabezpečiť deťom plnohodnotné detstvo a vývoj. Muž má pravdepodobne svoj dom, byt a príjem, kdežto prisťahovaná žena, ktorá sa stará o deti, väčšinou nemá ani jedno, ani druhé. Dokonca aj jazykový faktor tu môže pomáhať nórske partnerovi.

Držím Slovenke, ale hlavne deťom palce. Ako kráľ Šalamún kedysi múdro rozdelil jedno dieťa medzi dve ženy, ktoré obidve tvrdili, že sú matky dieťaťa, tak aj v tomto prípade mám pocit, že keď sa bude dobre dariť deťom, že aj ona bude šťastná.

Vlado

Pri stretnutiach so Slovákami v exile, a neskôr aj pri návštevách na Slovensku som postupne zisťoval, že som so svojim voľakedajším ignorantstvom vo vzťahu k slovenskej kultúre a histórii nebol nijakou nápadnou výnimkou, ale že tu vlastne ide o typický slovenský jav. Neraz priam s úžasom pozorujem, že aj mnohí Slováci s vysokým všeobecným vzdelaním vedia o Slovensku žalostne málo, že ich slovenské kultúrne povedomie sa začína a končí bryndzovými haluškami a niekoľkými ľudovými piesňami. Stretol som aj vysokoškolsky vzdelaných krajanov, pre ktorých boli celé dejiny Slovenska jednou veľkou čiernou dierou, ktorí od školských čias nedržali v rukách slovenskú knihu a ktorí nepoznajú meno jediného súčasného slovenského spisovateľa, výtvarného umelca, či hudobného skladateľa. Dovolím si tvrdiť, že v tomto ohľade sú Slováci, prinajmenšom v rámci Európy, vyslovenou raritou, jedinou smutnou výnimkou. Nakoniec, aj viaceré medzinárodné výskumy ukázali, že máme najnižšie národné povedomie spomedzi všetkých európskych národov.

Núka sa tu porovnanie s Nórmami. Pokiaľ ide o všeobecné vzdelanie, kvalitu odborníkov a duchovnú či umeleckú tvorivosť, niet medzi Nórmami a Slovákami výraznejších rozdielov. Slováci sú svojím čítaním a celkovým pohľadom na svet odačo viac medzinárodne orientovaní ako Nóri. Pokiaľ však ide o vzťah k vlastnej kultúre a histórii, vyhrávajú v mojich očiach Nóri nad Slovákami 10:0. Kým na Slovensku čítajú slovenskú literatúru iba špecialisti, v Nórsku je národná literatúra ozajstným duchovným majetkom obyvateľstva. Oveľa lepšie tu funguje princíp národnej sebareflexie skrze umeleckú, resp. publicistickú tvorbu a jej prijímanie verejnosťou. A Nóri si na rozdiel od Slovákov nevšímajú iba svoje špičkové osobnosti, ale neraz aj autorov a umelcov regionálneho významu. Ak niekto pochádza napríklad z okolia Stavangeru, celkom prirodzene ho zaujíma, čo vytvorili spisovatelia a umelci v jeho rodnom kraji. Nápadný je tiež rozdiel vo vydávaní tzv. sekundárnej literatúry z oblasti kultúry a histórie. V Nórsku vychádza každoročne niekoľko rozsiahlych dokumentárnych životopisov o významných osobnostiach nórskej minulosti (najčastejšie o spisovateľoch) a tieto knihy sa väčšinou aj masovo čítajú. Pritom Nóri sa už dávno zbavili potreby písať o svojich veľkých ľuďoch iba pozitívne, takéto životopisy neraz odhaľujú aj menej lichotivé stránky nórskeho spisovateľov, umelcov, vedcov či politikov. Na Slovensku sa podobné knihy nevydávajú takmer vôbec (lebo by ich zrejme nikto nečítal) a ak sa z času na čas vydajú, sú spravidla plné nekritickej oslavy, čím nevyhnutne klesá aj ich dokumentárna hodnota. Aby som bol konkrétnejší, chýbajú mi populárno-vedecké práce o osobnostiach ako napr. Matej Bel, Bernolák, Štúr, Hviezdoslav, Vajanský, Hlinka, Štefánik, Clementis, Fulla či Dubček, ktoré by nezausajato zhodnotili ako pozitívny prínos, tak aj tienisté stránky a omyly týchto osobností.

V tomto ohľade by sa slovenskí spisovatelia, vedci, pedagógovia, novinári, vydavatelia, kultúrne politici i čitatelia mohli veľa naučiť od Nórov.

Ivan Čičmanec

Na poslednej strane nájdete taký malý test na túto tému:

Ako jeden Slováka v Nórsku

Volá sa Kuli. Má 25 rokov. Je to šikovný, samostatný mladý muž, do pohody aj nepohody. Má rád prírodu, rád cestuje, je za každú vylomeninu, nebojí sa nových vecí a skúseností.

Spoznali sme sa cez net, našli spoločnú reč, prebrali osobné, pracovné, verejné veci. Samozrejme že ho na mne najviac upútala informácia, že momentálne žijem tu na severe, ale už ma to neprekvapovalo. Viac ma prekvapilo, že odo mňa nechcel pomoc ako sa sem dostať, pracovať a žiť tu.

Pred pár rokmi bol v Nórsku. Bol nadšený, páčilo sa mu snáď všetko: príroda, prostredie, stretol skvelých ľudí, odniesol si odtiaľto len tie najlepšie spomienky.

Teraz sa rozhodol, že to tu skúsi aj pracovne. Dal výpoveď v práci na Slovensku, sadol do auta, vydal sa na sever. Priebežne mi písal maily. Všetko bolo ako si pamätal, okúzľujúca príroda, dlhé slnečné dni, úchvatné fjordy. Zdalo sa mu uletené, že ho ráno o pol druhej budí slnko, keď mu nakúka do stanu. Robotu si našiel, aj keď len do konca júna, ale predsa.

Bol spokojný, mal, čo chcel, čo si vysníval. Teda aspoň som si to myslela, kým mi od neho neprišiel mail. Počasie je vraj peklo, už si ani nepamätá dňa, kedy nepršalo. Lezie mu to na nervy. Vraj doma je okolo 30°C. Nevedel by tu žiť. Tie dva mesiace mu úplne stačili a je mu jasné, že by tu teda pol roka nevydržal. Že pôjde koncom júna domov, veľmi mu chýba normálne jedlo. "Veď vieš...", napísal.

Áno, Kuli, viem...

Janka Kľúčovská

Nórsko zarobí 400 korún denne z ťažby ropy.

Toto sa aspoň píše v jednom z výstrižkov na vedľajšej strane. Možno sa niekomu zdá suma vysoká a objasňuje, prečo patrí Nórsko medzi najbohatšie štáty na svete, ale priznám sa, že aj ja niekedy zarobím 400 korún denne a nijak z toho nevyskakujem.

Výstrižky z hlavného nórskeho denníka Aftenpostenu. V každom výstrižku je nejaká chyba, možno len tlačiarenský škriatok, teda chýbajúce písmená, slová, ale chyba tam je.

Považujem prečítať si denne Aftenposten za dôležitú aktivitu, hlavne kvôli kontaktu s nórskou spoločnosťou a tiež nórskou gramatikou a pravopisom.

Oproti моjím dávnyм skúsenostiam s dennou tlačou na Slovensku sa mi zdá, že v hlavnom nórskom denníku je príliš veľa chýb, ktoré v mojich očiach trochu znižujú vysokú úroveň profesionality Aftenpostenu. Keď si ich ja, cudzinec, všimnem pri bežnom čítaní, mal by si ich všimnúť aj niekto, kto by mal texty v tlačiarňi skontrolovať a vylúčiť tieto chybičky krásy.

Možno sa mýlim, možno je to celosvetový trend masovej výroby, že takéto detaily už nevidia. Možno sa aj v slovenských novinách dnes nachádza plno podobných chybičiek krásy.

V Budzógani sa s týmito mojimi úlovkami stretávate z dvoch dôvodov: jednak som do tohto čísla nemal dosť iných, lepších materiálov, ale hlavne si myslím, že to pre nás, cudzincov, môže byť zábavná forma krížovky - nájsť chyby a tým sa v, pre nás cudzej, nórsčine pocvičiť.

V dvoch výstrižkoch nie je chyba - letný kvíz Aftenpostenu medzi svojimi dosť ťažkými otázkami, má aj otázku, či je Bratislava hlavným mestom Slovenska, alebo Slovinska. Super Spy je český bulvárny denník, ktorého obsah sa naozaj dá zaradiť do kategórie "superspy", prepáčte za výraz.

Vlado

P.S. Ak sa cítite byť Slovákom či Slovenkou, máte najmenej 25 rokov a vychodili ste celú základnú školu na Slovensku, skúste si zodpovedať na nasledujúce otázky:

- ❖ Poznáte aspoň päť slovenských historických osobností spred r. 1900?
- ❖ Poznáte aspoň päť slovenských politikov z obdobia 1900-1948?
- ❖ Poznáte aspoň päť slovenských politikov z obdobia 1949-1989?
- ❖ Poznáte aspoň päť slovenských politikov z obdobia po r. 1989?
- ❖ Spomeniete si na mená aspoň piatich slovenských spisovateľov spred r. 1918?
- ❖ Spomeniete si na mená aspoň piatich slovenských spisovateľov z obdobia 1918-1989?
- ❖ Poznáte aspoň piatich súčasných slovenských spisovateľov?
- ❖ Prečítali ste v dospelom veku aspoň päť slovenských kníh (románov, zbierok poviedok, básnických zbierok alebo divadelných hier)?
- ❖ Videli ste aspoň päť slovenských filmov?
- ❖ Poznáte aspoň päť slovenských výtvarných umelcov a pamätáte sa prinajmenšom na jedno dielo od každého z nich?
- ❖ Poznáte aspoň päť slovenských hudobných skladateľov (z akéhokoľvek žánru)?
- ❖ Poznáte mená aspoň piatich slovenských vedcov alebo vynálezcov?
- ❖ Za desať najdôležitejších slovenských miest možno považovať Bratislavu, Košice, Prešov, Banskú Bystricu, Žilinu, Nitru, Trnavu, Martin, Zvolen, Trenčín. Navštívili ste v živote aspoň päť z nich?
- ❖ Viete ako sa volala aspoň jedna z Vašich prababiek za slobodna?

Myslím, že tieto otázky nenastavujú latku privysoko. Ak ste na viac ako polovicu z nich odpovedali záporne, azda by bolo osožné zamyslieť sa, prečo je tomu tak.

Mnohí z nás využívajú telefonovanie cez internet cez napr. Skype. Keď už máme počítač a rýchle internetové pripojenie, je toto spojenie cenovo najvýhodnejšie. Novoprišlým a dočasne v Nórsku žijúcim krajanom, ktorí majú k dispozícii iba mobil, by sme doporučili pozrieť sa na ponuku mobilného prevádzkovateľa LEBARA. Dostanete u neho mobilné číslo a SIM-kartu, ktorá okrem normálneho telefonovania po Nórsku poskytuje volanie do cudziny za veľmi slušné ceny. Na Slovensko voláte za 1,29 NOK/min. na pevnú linku a na mobil za 2,99 NOK/min. Telefonovanie v Nórsku do hociktovej mobilnej siete, či na pevnú linku stojí 1,99 NOK/min. LEBARA MOBIL je bez mesačných poplatkov, teda si kredit dobíjate pomocou zakúpených kupónov v hodnote 100, 250, alebo 500 NOK. Predajňa LEBARA je v Oslo na Storgata vedľa obchodného domu Gunerius, alebo sa SIM-karta a dobíjanie dá zakúpiť cez internet na www.lebaramobil.no.

Z Ružomberka do Rosenborgu

My, čo sledujeme futbalový život na Slovensku a v Nórsku, vieme dobre, kto je to Marek Sapara. Tí, ktorým toto meno stále nič nehovorí, by si ho mali čo najskôr zaznačiť do pamäti. V posledných desaťročiach urobil málokto pre dobré meno Slovenska v Nórsku toľko, ako tento vynikajúci športovec.

Pri tohtoročnej letnej dovolenke v starej vlasti som sa zo slovenských masmédií dozvedel, že známy trondheimský klub Rosenborg (RBK) má záujem o tohto slovenského reprezentanta, v tom čase hráča ligového Ružomberku. Sám Sapara sa vyjadril, že by sa veľmi rád do Rosenborgu dostal, lebo je to klub s dobrou povestou, ktorý sa navyše už veľakrát prebojoval do záverečných kôl európskej Ligy majstrov. Koncom leta už Saparov agent vyhlásil, že je ruka v rukáve a že Saparov prestup do Trondheimu je druhým najdrahším nákupom hráča v dejinách nórskeho futbalu (10 miliónov NOK).

Po návrate do Nórska som bol najprv trochu sklamaný, že tunajšia tlač o Saparovom prestupe veľmi nepísala. Je samozrejme bežné, že kluby nepostavia novokúpeného hráča hneď, ale že ho najprv nechajú niekoľko týždňov trénovať "nasucho" a zvykať si na nové prostredie. Možno je však aj to, že nórski športovní novinári prijali správu o tomto prestupe s určitou nedôverou, keďže Nórsko nemalo s nákupmi slovenských, ba vôbec stredo- a východoeurópskych futbalistov výraznejšie skúsenosti.

Len čo však Sapara dostal možnosť v prviligovom zápase, roztrhlo sa vrece chvály. Noviny Dagbladet hneď napísali, že tento 24-ročný hráč zo Slovenska bude zrejme mať pre Rosenborg cenu zlata. Pri hodnoteniach zápasov v nórskej tlači dostáva Sapara pravidelne vysoké známky a viackrát bol vyhlásený za najlepšieho hráča na ihrisku. Ktorési noviny označili Saparu za "objav jesene", iné zase za hráča, ktorý "nikdy neurobí chybu". S prekvapením sa tiež konštatovalo, ako rýchlo sa Sapara zohral s trondheimským mužstvom, vraj "ako keby zaň bol hrával odjakživa".

V nedeľu 22. októbra sme mali možnosť vidieť Saparu aj na televíznych obrazovkách, v zápase bergenského Brannu s Rosenborgom. Rosenborg vyhral na horúcej bergenskej pôde 1:3 a tím si s najväčšou pravdepodobnosťou zabezpečil tohtoročný ligový titul. Marek Sapara hral, ako zvyčajne, v strede poľa a bol v podstate hlavným tvorcom hry svojho mužstva, zahrával takmer všetky trestné kopy a neustále zásoboval svojich spoluhráčov skvostnými prihrávkami. Jeho herný rozhľad a technika boli vynikajúce, spolu s najlepším strelcom Rosenborgu Steffenom Iversenom vytvoril veľmi nebezpečnú dvojicu. Sapara vypracoval jeden gól a jeden sám strelil, nádhernou polovysokou strelou asi z 25 metrov. Jeho kvality ocenili aj obidvaja nórski reportéri (z čoho jeden bol Bergenčan), ktorí ho striedavo volali Sapara alebo Slovák.

Musí nás iba tešiť úspešné účinkovanie tohto nášho krajanu, ktorý popri brilantnej, inteligentnej hre vyniká aj zdravým sebavedomím a elegantným, kultivovaným vystupovaním.

I. Č.